

”Undervisning är mycket på tapeten nu...”

***En fenomenografisk studie om förskollärares
uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om
undervisning och lärande***

Av: Jessica Aho

Handledare: Michal Salamonik
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15hp
Självständigt arbete i förskoledidaktik | Höstterminen 2017
Förskolläraryrket med interkulturell profil
Examinator: Thomas Backlund

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Title: "Teaching is a lot on the table now..." – A phenomenographic study of preschool teachers perceptions, approaches and responsibilities regarding teaching and learning

Author: Jessica Aho

Supervisor: Michal Salamonik

Examiner: Thomas Backlund

Semester: Autumn 2017

Abstract: The aim of this study is to investigate and analyze preschool teachers perceptions, approaches and responsibility with the concepts of teaching and learning. The questions that have been investigated are which perceptions of teaching and learning the preschool teachers have, how they approach teaching and how preschool teachers perceive their responsibility in the teaching.

The phenomenographical approach is used as a theory to investigate the preschool teachers perceptions. The variation theory is used to show how preschool teachers conduct teaching and the development of pedagogical perspective is used to examine the perceptions of teaching and learning. The phenomenographical method is used as a qualitative method with interviews, to visualize the preschool teachers perceptions in different categories.

The results in this study are that the preschool teachers have three different perceptions on the terms teaching and learning. The concepts are perceived as either synonymous, different or that these concepts have a connection. The results show that the preschool teachers approach the teaching based on the childrens needs and interests, from spontaneous situations or in controlled activities. The results also show that the preschool teachers responsibility in teaching is described in three ways which are a dual-assignment, to increase the quality and from the requirement of society. The conclusions of this study show that teaching and learning will be perceived and approached in varied forms because there are no clear guidelines in how education should take form in practice. The variation between the perceptions provides an insight that preschools will still be different, depending on the preschool teachers approach.

Keywords: preschool teachers, teaching, learning, variation, phenomenography

Titel: "Undervisning är mycket på tapeten nu..." - En fenomenografisk studie om förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om undervisning och lärande

Författare: Jessica Aho

Handledare: Michal Salamonik

Examinator: Thomas Backlund

Termin: Höstterminen 2017

Sammanfattning: Syftet med studien är att undersöka och analysera förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande. Forskningsfrågorna i studien undersöker vilka uppfattningar förskollärare har om undervisning och lärande, vilket förhållningssätt förskollärare har med undervisningen och hur förskolläraren uppfattar sitt ansvar till undervisningen.

Den fenomenografiska ansatsen används som teori för att undersöka förskollärares uppfattningar. Variationsteorin används för att synliggöra förskollärares förhållningssätt med undervisning och det utvecklingspedagogiska perspektivet används för att undersöka uppfattningarna om undervisning och lärande. Den fenomenografiska ansatsen används som en kvalitativ metod med intervjuer, för att synliggöra förskollärarens uppfattningar i olika kategorier.

Studiens resultat visar att förskollärare uppfattar begreppen undervisning och lärande på tre varierade sätt. Begreppen uppfattas antingen som synonyma, som olika eller att dessa begrepp har ett samband. Resultatet visar att förskollärares förhållningssätt i undervisningen utgår från barns behov och intressen, från spontana situationer eller från styrda aktiviteter. Resultatet visar även att förskollärares ansvar till undervisningen skildras på tre sätt som ligger i ett dubbelt uppdrag, för att höja kvalitén och från ett samhällskrav. Slutsatserna för studien visar att undervisning och lärande bedrivs och uppfattas på varierade former i verksamheten, eftersom det inte finns tydliga riktlinjer för hur undervisning ska bedrivas. Variationen mellan uppfattningarna ger en insikt att förskolorna fortfarande kommer vara olika, beroende på förskollärarens förhållningssätt.

Nyckelord: förskollärare, undervisning, lärande, variation, fenomenografi

Förord

”Den här studien är till alla pedagoger ute på förskolorna. Ni gör ett helt fantastiskt jobb!”

Jag vill framföra ett stort tack till mina vänner och min familj som har funnits där för mig under uppsatsskrivandet. Trots era egna scheman, har ni tagit er tid att stötta mig. Jag vill även rikta ett stort tack till alla som valde att delta i intervjuerna och gav mig intressanta tankar inför analysen. Det är tack vare er som jag har fått en större inblick i förskollärarens betydelsefulla arbete.

Jag vill också rikta ett särskilt tack till min handledare, Michal Salamonik, för all feedback och hjälp under skrivprocessens gång.

Södertörns Högskola 2017

Jessica Aho

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Avgränsningar.....	2
1.3 Disposition.....	2
2. Teoretiska utgångspunkter.....	3
2.1 Fenomenografisk forskningsansats.....	3
2.2 Variationsteorin.....	4
2.3 Utvecklingspedagogiskt perspektiv.....	5
2.4 Centrala begrepp.....	6
2.4.1 Erfarande och erfarenhet.....	6
2.4.2 Metakognitiva dialoger.....	6
2.4.3 Lärandets objekt och lärandets akt.....	6
2.4.4 Variation.....	6
3. Tidigare forskning.....	7
4. Metod och material.....	10
4.1 Metodologisk ansats.....	10
4.2 Metodval.....	10
4.3 Urval.....	10
4.4 Genomförande.....	11
4.5 Bearbetning och analys av data.....	11
4.6 Etiska överväganden.....	12
4.6.1 Forskningsetiska överväganden.....	12
4.7 Validitet och reliabilitet.....	12
4.8 Generaliserbarheten.....	12
5. Resultat och analys.....	13
5.1 Förskollärares uppfattningar om begreppen undervisning och lärande.....	13
5.1.1 Underkategori 1: Den skilda begreppsuppfattningen.....	14
5.1.2 Underkategori 2: Den synonyma begreppsuppfattningen.....	15
5.1.3 Underkategori 3: Den sammankopplade begreppsuppfattningen.....	15
5.1.4 Analys.....	16
5.2 Förskollärares förhållningsätt med undervisning i verksamheten.....	19
5.2.1 Underkategori 1: Individanpassad undervisning.....	19
5.2.2 Underkategori 2: Situationsanpassad undervisning.....	20
5.2.3 Underkategori 3: Aktivitetsanpassad undervisning.....	21
5.2.4 Analys.....	22

5.3 Förskollärarens uppfattningar om sitt ansvar till undervisningen	23
5.3.1 Underkategori 1: Ett pedagogiskt dilemma	24
5.3.2 Underkategori 2: Verksamhetens kvalité	24
5.3.3 Underkategori 3: Ett samhällskrav	25
5.3.4 Analys.....	26
6. Slutdiskussion och slutsatser	28
6.1 Slutdiskussion.....	28
6.2 Metoddiskussion.....	29
6.3 Slutsatser	30
6.4 Framtida forskning	30
7. Referenser.....	31

Bilagor

A Informationsbrev

B Intervjuguide

1. Inledning

I samband med min förskollärarexamen, vårterminen 2018, kommer jag möta en reviderad läroplan som nu är under granskning. I denna studie undersöks och analyseras förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande.

För mig är förskolan en plats där barn tillsammans med pedagoger utvecklar en pedagogisk verksamhet. Barns intressen, kunskaper och erfarenheter är förutsättningen till ett livslångt lärande. Men så är inte alltid fallet. Jag anser att alla barn inte får förutsättningarna till en likvärdig förskola. Vintern 2015/2016 genomfördes en kvalitetsrapport av Skolinspektionen, där resultaten visade att undervisning ska införas i läroplanen och att förskollärarens ansvar ska förtydligas i undervisningen. Det står inget om undervisning som begrepp i läroplanen, men i skollagen står det om begreppet. Begreppet undervisning ska införas i läroplanen för att kvaliteten på förskolan ska öka (2016, s. 7, 10). Skolinspektionens rapport fastställer att alla barn har rätt till en likvärdig förskola och att undervisning leder till ett lärande, då dessa begrepp har ett samband (2016, s. 10, 31). I skollagen definieras undervisning som målstyrda och lärarledda processer där både utveckling och lärande sker (2010:800, kap. 1, 3§).

På förskolan har pedagoger en stor frihet att utforma verksamheten, dock har friheten varit begränsad med tanke på de krav och förväntningar som ställs av samhället. Skollagen fastslår att det är legitimerade lärare och förskollärare med behörighet som ska bedriva undervisning (2010:800, kap. 2, 13§). I läroplanen för förskolan betonas att förskollärarens ansvar ska fullfölja målen i styrdokumentet men att det även vilar ett gemensamt ansvar inom arbetslaget för att målen ska kunna uppnås (2016, s. 8).

I samtal med andra pedagoger har undervisning framställts som skolifierat och pedagoger har haft varierade uppfattningar om begreppet. När jag har läst mer om vad undervisning innebär på förskolan, förstår jag betydelsen över begreppet. Skolinspektionens rapport visar att undervisning uppfattas främmande och svårt att tyda för pedagoger. Rapporten visar ytterligare att förskollärare sällan ser sig som undervisande pedagoger och barn går miste om tillfällen att utvecklas enligt de målen förskolan ska sträva efter (2016, s. 14). I och med Skolinspektionens rapport är mitt intresse att undersöka vilka variationer som förekommer med förskollärarnas uppfattningar om begreppen undervisning och lärande.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka och analysera förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande på förskolan. Syftet är till för att studera variationerna mellan förskollärarnas uppfattningar. För att besvara syftet kommer studien undersökas utifrån frågeställningarna nedan.

1. Vilka uppfattningar har förskolläraren om begreppen undervisning och lärande?
2. Vilka förhållningssätt har förskolläraren med undervisning i verksamheten?
3. Hur uppfattar förskolläraren sitt ansvar till undervisningen?

1.2 Avgränsningar

I denna studie kommer jag undersöka och analysera förskollärares uppfattningar om begreppen undervisning och lärande. I studien kommer jag att undersöka vilka förhållningssätt pedagoger har för att synliggöra barns lärande i undervisningen, samt hur pedagoger uppfattningar sitt ansvar till undervisningen. I studien berörs inte barns egna uppfattningar eller erfarenheter av begreppen utan studien belyser istället den variation som förekommer i samband med förskollärarens uppfattningar.

1.3 Disposition

Studien är indelat i sex kapitel som inleds med en presentation av inledning, följt av syfte, frågeställningar, avgränsningar och disposition. Kapitel två introducerar de teoretiska utgångspunkterna som innehåller fenomenografin och variationsteorin. Kort inpå presenteras det utvecklingspedagogiska perspektivet och de centrala begreppen. Kapitel tre redogör för tidigare forskning. Fjärde kapitlet består av metodredogörelsen som innefattar metodansatsen, metodvalen, urvalen, genomförandet, bearbetning och analys av data samt de etiska överväganden som jag har tagit hänsyn till. Resultat och analys utgör det femte kapitlet och där presenteras, sammanfogas och analyseras empirin med dem teoretiska utgångspunkterna. Sjätte kapitlet består av slutdiskussionen och metoddiskussionen som även är avsedd för slutsatserna. Studien avslutas med förslag till fortsatt forskning med relevans för det didaktiska yrket.

2. Teoretiska utgångspunkter

Som teoretisk utgångspunkt har jag valt en fenomenografisk forskningsansats som redogör för uppfattningar och variationer i olika pedagogiska sammanhang. Variationsteorin har grundats från fenomenografin och där redogörs för hur pedagoger bedriver undervisningen i varierade former. Det utvecklingspedagogiska perspektivet har grundats ur variationsteorin och har en fenomenografisk ansats. Pedagoger i ett utvecklingspedagogiskt perspektiv möjliggör grunden för undervisning och lärande på förskolan.

2.1 Fenomenografisk forskningsansats

I metodavsnittet används fenomenografin som en metodologisk ansats där empirin analyseras utifrån en fenomenografisk metod. Under detta avsnitt redogörs fenomenografin som forskningsansats där variationen i pedagogernas uppfattningar om undervisning och lärande synliggörs. Professor i pedagogik och didaktik Mikael Alexandersson skriver att den fenomenografiska forskningsansatsen utvecklades av INOM-gruppen bestående av ett antal forskare vid Göteborgs universitet under 1970-talet. INOM-gruppen leddes främst av professor i pedagogik, Ference Marton. Utgångspunkten med fenomenografin är att forskaren undersöker vad barn lär sig i undervisningen utifrån pedagogernas förhållningssätt och inte att lägga vikt på hur mycket barnet lär sig (Alexandersson 1994, s. 112). Fenomenografi som ansats kommer således utgå främst av Martons teorier för att undersöka förskolläraarnas uppfattningar med begreppen undervisning och lärande på förskolan.

Ference Marton har tillsammans med professor emerita Shirley Booth utvecklat fenomenografin i utgångsläget att ansatsen inte definieras helt som en metod eller till en teori, även om ansatsen kopplas till vissa delar inom metodiken och teorin. Fenomenografin har på så vis ingen sluten definition utan kan användas på varierade sätt och anpassas efter specifika forskningsinnehåll. Fenomenografin förklaras som en strategisk ansats för att kunna uttrycka, identifiera och bemöta forskningsfrågor för att öka förståelsen för människans olika uppfattningar i sitt lärande (2000, s. 146–147). I min studie används den fenomenografiska ansatsen som ett redskap att lyfta förskollärares varierade uppfattningar för att undersöka sambandet mellan undervisning och lärande.

Ference Marton redogör för hur forskare inom fenomenografin analyserar och strävar efter en förståelse för människors erfarenheter och deras uppfattningar (1981, s. 4, 180). Marton gör en kategorisering kring två typer av sanningar som förhållningssätt i fenomenografin, vilket är

den första ordningens perspektiv och den andra ordningens perspektiv. Inom första ordningen finns det påståenden om hur världen är utformad, objektivt. Den andra ordningens perspektiv centrerar däremot kring ett subjektivt perspektiv på verkligheten där människan själv formar sina uppfattningar (1981, s. 178). Marton skriver att forskaren inom den fenomenografiska ansatsen använder ett andra ordningens perspektiv. Forskaren redogör för andras uppfattningar och erfarenheter i beskrivningskategorier utan att tolka för dem (1981, s. 180). I min studie tar jag avstamp i andra ordningens perspektiv för att jag inte tolkar förskollärares uppfattningar utan enbart redogör för deras varierade uppfattningar i studien.

Ference Marton & Shirley Booth har skrivit att inom fenomenografin finns det ett par begrepp som förknippas med ansatsen. Dessa begrepp inom fenomenografin är erfalande, variation och fenomen och förklaras att människan har varierade sätt att erfara världen. Fenomen gör att människan erfar situationer på varierade sätt och individens erfarenheter förändras eftersom människans förmåga att uppfatta världen på utvecklas (1997, s. 146). Uppfattningar inom fenomenografin innebär att det är individen själv som uttrycker sina uppfattningar och att det inte ska vara någon utomstående som ska beskriva hur denne uppfattar världen på (Marton & Booth 1997, s. 113). I studien tillämpar jag fenomenografin för att redogöra förskollärares uppfattningar utan att tolka förskollärarens svar. Marton & Booth förklarar fortsättningsvis att forskaren inom fenomenografin undersöker sina studier i en miljö som är pedagogisk (1997, s. 147). Den fenomenografiska ansatsen är en strategi för att undersöka variationen i förskollärares uppfattningar om begreppen undervisning och lärande på förskolan.

2.2 Variationsteorin

Variationsteorin grundas på fenomenografin och professor i pedagogik Ingrid Carlgren har tillsammans med Ference Marton redogjort för att forskare inom variationsteorin urskiljer olika fenomen i lärandesituationer (2000, s. 129–135). I min studie används variationsteorin för att framhäva urskiljningen i förskollärarnas förhållningssätt med undervisning.

Variationsteorin innebär att barn lär sig på olika sätt och förskollärare behöver därför fylla undervisningen med barns intressen och kunskaper. Marton & Booth påpekar att forskaren inom variationsteorin uppfattar att det finns en variation i hur människan lär sig. Pedagoger möjliggör för barns upplevelser i olika lärandesituationer. För att barn ska kunna utvecklas behöver dem urskilja sina erfarenheter och inse att alla lär sig olika (2000, s. 134). Marton & Booth förklarar att lärandet är det som sker när individen lär sig att erfara fenomen. Forskarna belyser att det människan lär sig kan baseras på kunskaper och förförståelser som redan finns

inom en (2000, s. 181, 267). Ference Marton har tillsammans med professorerna i pedagogik Ulla Runesson & Amy B-M Tsui skrivit att pedagoger med ett medvetet förhållningsätt skapar förutsättningar till att barn lär sig nya områden i undervisningen. Pedagoger bör variera undervisningen för att barn ska utveckla kunskaper (2004, s. 9–10). Marton, Runesson & Tsui redogör för hur pedagoger hjälper barn att få en förståelse över sin läroprocess. För att barn ska utveckla en förståelse bör pedagoger fylla undervisningen med ett innehåll som relateras till barns kunskaper, intressen och erfarenheter (2004, s. 22).

2.3 Utvecklingspedagogiskt perspektiv

Inom det utvecklingspedagogiska perspektivet redogörs för hur lärandet kan uppmärksammas på förskolan och hur pedagoger synliggör barns lärande i undervisningen. Professor i pedagogik Ingrid Pramling Samuelsson & universitetslektor i litteraturvetenskap Maj Asplund Carlsson utvecklade utvecklingspedagogiken med en fenomenografisk ansats. Författarna skriver att det utvecklingspedagogiska perspektivet utgår från att barns lärande sker på varierade sätt. Pedagogens ansvar blir att synliggöra barns lärande i undervisningen, vilket leder till att barn blir medvetna över sitt lärande och kan därmed utvecklas (2014, s. 59).

Pedagoger på förskolan behöver arbeta medvetet för att inkludera barn i deras lärande, vilket Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver att barns lärande sker i samband med processarbeten och mål från styrdokumentet. För att nå målen behöver barns lärande synliggöras i dokumentationen. Dokumentation är ett sätt att reflektera över pedagogernas förhållningssätt med undervisningen, vilket i sin tur utvecklar verksamheten (2014, s. 153, 161). Barn delar sina kunskaper och erfarenheter när personalen ger utrymme för det. När pedagoger inkluderar barns kunskaper får barn även ett inflytande över sitt lärande (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2014, s. 56, 59–60).

Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver att det utvecklingspedagogiska perspektivet innefattar tre punkter som redogör för pedagogernas förhållningssätt med undervisning. Pedagogers förhållningssätt i undervisningen behöver relateras till vad som ska undervisas och hur innehållet ska bedrivas. Den första punkten är då pedagoger fångar och skapar situationer där barn får möjligheten att tänka och tala. Den andra punkten är att uppmuntra barns tankar, reflektioner och uttryck. Och den sista punkten är när pedagogen tar tillvara på mångfalden i barns olika idéer. Dessa tre punkter som nämnts ovan utgör grunden för undervisningen, utvecklar barns kunskaper och breddar deras förståelser (2014, s. 58–59).

2.4 Centrala begrepp

2.4.1 Erfarande och erfarenhet

Barn skapar en förståelse för undervisningen när pedagogerna utgår från deras erfarenheter. I undervisningen behöver pedagoger fylla undervisningen med ett rikt innehåll, där barn får erfara sitt lärande med alla sinnen. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver att erfarenheter bidrar till att barn får förståelser i sitt erfarande. Ett erfarande är en subjektiv medvetenhet som barn utvecklar i situationer. Det lärandeinnehåll barn utvecklar i undervisningen är när barn urskiljer sina erfarenheter mellan varandra. Pedagoger bidrar till barns erfارande i lärandesituationer och barn kan då utveckla sina uppfattningar (2014, s. 83).

2.4.2 Metakognitiva dialoger

För att barn ska bli delaktiga i undervisningen är det viktigt att pedagogerna samtalar med barnen. Barns frågor kan användas i undervisningen och skapar en möjlighet för barnen att utveckla sina kunskaper. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson återger en strategi för att pedagogerna ska synliggöra barns olika sätt att tänka och reflektera om det de erfar. Genom metakognitiva dialoger kan pedagoger i ett medvetet förhållningsätt lyfta barns tankar, för att uppmärksamma sig själva men även andra (2014, s. 118–119).

2.4.3 Lärandets objekt och lärandets akt

I undervisningssituationer använder pedagoger ett varierat, pedagogiskt material på förskolan. Det material som intresserar barn kan användas i undervisningen beroende på pedagogers förhållningssätt. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver att ett lärande objekt är det som fokuseras på i undervisningen. Lärandets akt innefattar hur materialet ska användas och hur pedagogen förhåller sig till undervisningen. Pedagogers förhållningssätt innebär att det ska finnas ett samspel och en kommunikation mellan barn och pedagoger (2014, s. 190).

2.4.4 Variation

Variation är ett begrepp som visar varierade strategier inom undervisning men förklarar även att individer lär sig på olika sätt. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver att pedagoger behöver inse att det finns variationer i människors sätt att tänka och förstå fenomen. När pedagoger synliggör barns lärande kan barn urskilja variationerna i samma fenomen. Människor bär på en mångfald av uppfattningar och erfarenheter. Därför är det viktigt att lyssna på vad andra har att säga (2014, s. 96–97). Pedagoger behöver även rikta barn till ett varierat innehåll (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2014, s. 99–100).

3. Tidigare forskning

Nedan kommer jag att presentera den tidigare forskning som jag anser vara relevant till min studie. Det ämne jag har valt att undersöka handlar bl.a. om undervisningsbegreppet som är avsevärt nytt på förskolan, därför har sökningen avgränsats till mitt syfte. Den tidigare forskning som jag redogör för utgår från förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande på förskolan.

Universitetslektor i pedagogik, Mia Maria Rosenqvist (2000) har i avhandlingen *Undervisning i förskolan? En studie av förskollärarstudenters föreställningar* undersökt förskollärarstudenters föreställningar med undervisning som begrepp på förskolan.

Rosenqvists studie har tre centrala forskningsfrågor som berör hur förskollärarstudenterna diskuterar begreppet undervisning, vad begreppet innebär för dem och om deras föreställningar kommer att ändras under utbildningens gång. Studiens metod baserar sig på samtal i fyra fokusgrupper med fyra - fem studerande i varje grupp som träffades under fem terminer och samtalen utgick från färdiga frågor (2000, s. 48–49).

Rosenqvists empiriska material visade tre övergripande föreställningar om undervisning som begrepp. "Synonyma undervisningsföreställningar" var den första föreställningen, där de studerande förstod begreppen undervisning och inläring likadant. Med den andra föreställningen, "den skoltraditionella föreställningen" uppfattade de studerande undervisning som något kopplat till en katederundervisning där läraren förmedlar kunskaperna till barnen. Den sista föreställningen beskrivs som barnomsorgsundervisningen, där studenterna ser ett samband med undervisning och lek, trygghet, lärande och omsorg (2000, s. 122–123, 137). Rosenqvist kallar det didaktiska förhållningssättet för undervisningslek, då pedagogerna behöver utgå utifrån syfte då barn ska finna ett innehåll i verksamheten och lära sig nya saker. Pedagoger bör reflektera över varför undervisning ska finnas och över vad det som ska undervisas om. När pedagoger har skapat ett innehåll för undervisningen krävs det reflektion för hur undervisningen ska bedrivas utifrån den barngrupp som finns. Slutsatserna är att det blir pedagogens ansvar att följa syften i verksamheten (2000, s. 128, 163).

Rosenqvist studie har jag valt ut eftersom den redogör för olika föreställningar och uppfattningar som förskollärare har om undervisning. Min studie undersöker förskollärares varierade uppfattningar om begreppen undervisning och lärande och därför anses Rosenqvists

studie vara relevant då begreppet undervisning medför olika uppfattningar. Rosenqvists studie bidrar med en förståelse för hur uppfattningar varierar och hur uppfattningar ändras över tid.

Universitetslektor Maria Hedefalk (2014) har i sin avhandlingskappa *Förskola för hållbar utveckling. Förutsättningar för barns utveckling av handlingskompetens för hållbar utveckling* analyserat barns meningsskapande när de förhåller sig till ett kritiskt tänkande med hållbarhetsfrågor i skilda undervisningsformer. Hedefalks syfte med avhandlingen är att ge kunskaper om barns meningsskapande i en hållbar utveckling. Hedefalk utgår från en pragmatisk argumentering. Forskningsfrågorna berör hur undervisning går till, hur undervisningen ser ut i barns meningsskapande och vilka förutsättningar barn får för att utveckla sitt tänkande (2014, s. 13–14).

Hedefalk skriver att undervisning är ett begrepp i förskolan som diskuteras och att det inte står i läroplanen om hur undervisning ska bedrivas. Undervisning kan skapa en osäkerhet för förskollärare eftersom pedagogerna inte riktigt vet hur den ska anpassas till förskolan. Därför uppfattas begreppet varierat i förskolan. Som utgångspunkt handlar undervisningen om att rikta barns uppmärksamhet till specifika innehåll för att barn får chans att utveckla sina kunskaper i sitt lärande (2014, s. 12–14). Hedefalk har samlat sin empiri med fältanteckningar och videoinspelningar från två förskolor, på fyra avdelningar (2014, s. 40-44).

Hedefalk utformade tre undervisningsstrategier på förskolan där den första är den faktabaserade undervisningsprincipen, där pedagogen ger information om världen till barnen i planerade undervisningssituationer. Den andra principen kallas för den normerade undervisningsprincipen som utgår från att barn ska lära sig i undervisningen om olika värden och normer för att kunna handla med moral. Den sista principen kallas för den pluralistiska undervisningsprincipen där barn ska kunna utveckla ett kritiskt tänkande i aktiviteter där de får undersöka och upptäcka en variation av värderingar och tankar (2014, s. 32–34). Hedefalks slutsats är att barn behöver samtala för att känna en meningsfullhet med undervisningen (2014, s. 75).

Hedefalks studie har valts ut eftersom avhandlingen bidrar med en variation om hur undervisning bedrivs på förskolans verksamhet. Min studie undersöker förskollärares varierade förhållningssätt med undervisning på förskolan. Hedefalks studie har valts eftersom

studien visar att det finns en variation i undervisningen, beroende på vilka förhållningsätt pedagoger använder sig av.

I sin studie *Undervisningsbegreppet och dess innebörder uttryckta av förskolans lärare* har universitetslektor i barn- och ungdomsvetenskap, Agneta Jonsson, professor i barn och ungdomsvetenskap, Pia Williams & professor i Early Children Education, Ingrid Pramling Samuelsson undersökt förskollärares uppfattningar med undervisningsbegreppet på yngrebarnsavdelningen (2017, s. 90–103). Jonsson m.fl. använder sig av forskningsfrågan i studien ”*Hur resonerar förskolans personal om begreppet undervisning relaterat till de yngsta barnen?*”. Syftet med studien är att undersöka pedagogers resonemang om begreppet undervisning med de yngsta barnen (2017, s. 91). Forskarna redogör för diskursteroin som en teoretisk utgångspunkt. Motiveringen för diskursteroin är att genom analys kan forskarna ge en inblick i förskolans förändring och utveckling, med hjälp av respondenternas uppfattningar med undervisningen. Metoden för studien är kvalitativ och under våren 2015 var respondenterna med i tre strukturerade fokussamtal (Jonsson m.fl. 2017, s. 94–96).

I resultatet för denna studie redogör Jonsson m.fl. för två olika diskursteman med undervisning, varav den ena är en kravdiskurs för förskolepersonalen och den andra en rättighetsdiskurs för föräldrar och barn. I kravdiskursen framställs personalens orolighet över undervisningen. Oron syftar till att undervisningen kommer begära något mer än vad verksamheten tidigare varit. En annan oro är att personalen kommer spendera mestadels av tiden till att bli mer pedagogiskt medvetna, vilket kan göra att barn tycker att förskolan blir tråkig och att verksamheten fylls med krav. Inom rättighetsdiskursen har barn rätt att inkluderas i en likvärdig undervisning. Personalen belyser att förskolans personal bör sträva efter förskolans mål samtidigt som pedagogerna är lyhörda för barns erfarenheter, behov och intressen. En aspekt är att pedagogerna belyser vikten att de bär ansvaret till undervisningen. Inom rättighetsdiskursen framträder det att vårdnadshavarna har rättigheten att veta vad som händer i förskolan och hur deras barns lärande kopplas till läroplanen (2017, s. 96–104).

Jonssons, Williams & Pramling Samuelssons studie undersöker förskollärares resonemang om begreppet undervisning. Studien ger en inblick kring hur undervisning uppfattas av förskollärare i verksamheten och hur förskollärare uppfattar sitt ansvar till undervisning. Denna studie är vald för att mitt syfte undersöker och analyserar den variation som förekommer med förskollärares uppfattningar om sitt ansvar till undervisning.

4. Metod och material

I detta kapitel kommer jag redogöra för metodvalet och hur empirin har analyserats. Jag kommer även att presentera de forskningsetiska principerna som jag har tagit hänsyn till.

4.1 Metodologisk ansats

Eftersom syftet i denna studie är att analysera och undersöka förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande, har studien en fenomenografisk ansats i teorin och metoden. Marton & Booth redogör för ett kännetecken inom fenomenografin där forskare använder sig av under- och beskrivningskategorier för att förklara och redogöra variationen som dyker upp i empirin (2000, s. 160-162), vilket jag även använder i min studie. Professorerna i pedagogik Owe Dahlgren & Kristina Johansson nämner att fenomenografin är en lämplig metodansats eftersom den bidrar till ett större intryck och förståelse om människors varierade lärande och uppfattningar i omvärlden (2009, s. 122). Fenomenografin har liknande egenskaper som fenomenologin, dock ska dessa inte blandas ihop. Skillnaden mellan de två ansatserna är att forskare inom fenomenologin undersöker erfarenheter utifrån sina egna medan forskare inom fenomenografi undersöker andras erfarenheter (Marton & Booth 2000, s. 146).

4.2 Metodval

Metodvalet för denna studie grundar sig på en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer, där jag undersöker förskollärares uppfattningar. Professor emeritus Staffan Larsson anser att det är till fördel att använda sig av den fenomenografiska metoden i studerandet av människors uppfattningar, då primärkällan är intervjuer i ansatsen (1986, s. 26).

Beteendevetaren Runa Patel & universitetslektor Bo Davidson beskriver att kvalitativa intervjuer genomför djupintervjuer i semistrukturerande struktur (2011, s. 81–85). De intervjuer som jag har genomfört har en koppling till mina forskningsfrågor och berör syftet i olika delar (se bilaga B). Dahlgren & Johansson skriver att studier byggda på fenomenografisk ansats har tematiska intervjuer som berör frågeställningarna (2009, s. 126).

4.3 Urval

I undersökningen har jag valt att intervjua fyra förskollärare. Patel & Davidson återger att forskning med kvalitativ metod tenderar att ha få personer med fördelen att svaren då blir mer djupgående (2011, s. 14). Respondenterna har valts ut baserat på de som visade intresse och kommer från samma kommun men från fyra förskolor. Studien fokuserar inte på namn, kön

och etnicitet för att bevara en anonymitet. Förskollärarnas åldrar och erfarenheter benämns, med godkännande, för att ge en kontext i variationen mellan uppfattningarna och inte för att skapa en generalisering i ålder eller erfarenheter.

4.4 Genomförande

Respondenterna har jag valt utifrån sökningar på förskolornas hemsidor på nätet. Förskolecheferna blev uppringda av mig där jag först introducerade mig själv, samt presenterade det som berör studiens kärnpunkt, så som ämnet och syftet. När förskolecheferna gav ett godkännande skickades det ett missivbrev till förskollärarna på respektive förskola (via mail) med utförlig information om deltagandet (se bilaga A). Därefter planerades det för tid och datum enligt respondenternas önskemål som hade visat intresse. Intervjuerna ägde rum på respektive arbetsplats för en tryggare miljö för respondenten. Intervjuerna varade under 30–60 minuter och grunden för trovärdigheten i undersökningen har varit att inga intervjufrågor skickades i förtid så ingen skulle förbereda sina svar. De kvalitativa semistrukturerade intervjuerna spelades in och kompletterades med anteckningar. Dahlgren & Johansson beskriver att med inspelat material och transkribering gör att analysprocessen får en ökad tillförlitlighet (2009, s. 126). Intervjuguiden (se bilaga B) var starkt kopplade till undersökningens syfte och frågeställningar. Intervjufrågorna började med standardfrågor och övergick sedan till ett öppet samtal med följdfrågor. Efter transkriberingen bekantade jag med den insamlade empirin. Därefter sorterade jag respondenternas intervjusvar i underkategorier för att urskilja variationen i respondenternas uppfattningar. Beskrivningskategorier användes för att framhäva respondenternas egna uppfattningar.

4.5 Bearbetning och analys av data

Processen av analysen tillhör fenomenografin som metodansats där jag synliggör för uppfattningar och variation i respondenternas uttryck i det empiriska materialet. Valet passar den metodologiska ansatsen där forskaren i resultatet sorterar uppfattningarna i olika kategorier. I denna studie används Patel & Davidsons fyra steg i datainsamlingen med en fenomenografisk analys. Det börjar med det första steget där forskaren bekantas med empirin för att etablera ett helhetsintryck och därefter blir uppgiften att uppmärksamma skillnader och likheter i svaren. Sedan följer det tredje steget då forskaren behöver kategorisera och sortera uppfattningarna i olika kategorier, utan att skapa en hierarki. Slutligen kommer det fjärde steget där forskaren strukturerar kategorierna för en tydlighet i resultatet. Empirin sorteras tills ett mönster syns, vilket kännetecknar en induktiv forskarprocess (2011, s. 33).

4.6 Etiska överväganden

4.6.1 Forskningsetiska överväganden

Under studiens process har jag utgått från vetenskapsrådets åtta regler för genomförandet av forskningen (2017, s. 8). Den första regeln består av att forskaren ska tala sanning, vilket jag har gjort i samband med intervjuer och insamling av empirin. Den andra regeln innebär att forskaren medvetet granskar och redovisar utgångspunkterna, vilket jag har fullföljt i användning och motivering av relevant teori för syftet med studien. Den tredje regeln består av att öppet redovisa metoder och resultat, vilket jag i studien följer ett samband med metoden och resultatet. Den fjärde regeln utgår från att öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar. I min studie har jag inte förbindelser med andra intressen, förutom att jag skriver denna studie i enlighet med min utbildning. Den femte regeln består av att inte stjäla forskningsresultat från andra, vilket jag inte har gjort eftersom jag har undersökt eget resultat. Den sjätte regeln består av att hålla god ordning i forskningen, bl.a. genom dokumentation och arkivering, vilket uppfylls när ingen utöver mig tar del av materialet och att all data raderas efter bearbetning. Den sjunde regeln strävar efter att bedriva forskning utan att skada någon eller något, vilket uppfylls i studien när respondenternas anonymitet tagit hänsyn till. Den sista regeln innebär att vara rättvis i bedömning av andras forskning, där jag inte tolkar eller värderar andras forskning utan enbart redogör för (Vetenskapsrådet 2017, s. 8).

4.7 Validitet och reliabilitet

Validiteten står för att det finns en koppling mellan intervjufrågorna och undersökningens syfte. Forskningsfrågorna kunde således besvaras. Reliabiliteten står för att intervjuerna för denna studie har transkriberats och sedan analyserats noga i olika kategorier. Enligt Patel & Davidson bör validitet och reliabilitet inom kvalitativa undersökningar ha en röd tråd genom hela forskningsprocessen (2011, s. 106), vilket jag även följer i resultatet och analysen.

4.8 Generaliserbarheten

Undersökningen baseras utifrån de förskollärare som deltog och det dras ingen generalisering. Studien är relativt liten vilket visar att de resultat som redovisas är kopplade till dem som deltog i den och ger inte svar på hur andra utanför studien uppfattar begreppen undervisning och lärande. Undervisning och lärande är något som figurerar på övriga förskolor och därför kan denna studie intressera för fler än de som deltagit.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer empirin presenteras med utgångspunkt till studiens syfte och frågeställningar. Vid analysen av den insamlade empirin har jag, utifrån forskningsfrågorna, bildat tre huvudkategorier. Dessa presenteras nedan:

- Förskollärares uppfattningar om begreppen undervisning och lärande
- Förskollärares förhållningsätt med undervisning i verksamheten
- Förskollärares uppfattningar om sitt ansvar till undervisningen

I resultatet har jag valt ut tre underkategorier för varje huvudkategori. I resultatet framkommer sammanlagt nio underkategorier. Det uppkom fler underkategorier i insamlingen av empirin, men för att kunna avgränsa till studiens syfte, har jag valt ut nio specifika för att rikta fokus till forskningsfrågorna. Underkategorierna som presenteras i resultatet har jag skapat för att redogöra för variationen mellan respondenternas svar. Denna förklaring är för att koppla förskollärares variation och urskiljning. Underkategorierna representerar förskollärares uppfattningar, förhållningsätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande. Inom underkategorierna kommer jag tillägga beskrivningskategorier som utmärker förskollärares svar. Beskrivningskategorierna lyfter upp respondenternas uppfattningar.

De som medverkat i intervjuerna är:

Förskollärare, (F1), 47 år, arbetat som förskollärare i 24 år.

Förskollärare, (F2), 26 år, arbetat som förskollärare i 3 år.

Förskollärare, (F3), 35 år, arbetat som förskollärare i 10 år.

Förskollärare, (F4), 41 år, arbetat som förskollärare i 17 år.

5.1 Förskollärares uppfattningar om begreppen undervisning och lärande

Samtliga förskollärare förklarar att undervisning i förskolan är ett begrepp som behöver diskuteras vidare i arbetslaget och synliggöras i verksamheten. Lärande som begrepp uppfattas däremot som barns egen lärandeprocess. De tre underkategorierna som presenteras nedan har jag skapat och grundas på respondenternas egna uppfattningar. Underkategorierna består av beskrivningskategorier som omfattar förskollärares uttryck.

- Den skilda begreppsuppfattningen förklarar hur lärandet och undervisningen uttalas som skilda begrepp.

- Den synonyma begreppsuppfattningen redogör för hur lärande och undervisning har samma definition men att begreppen får olika innebörder i verksamheten.
- Den sammankopplade begreppsuppfattningen belyser att begreppen är olika men kompletterar varandra i verksamheten.

5.1.1 Underkategori 1: Den skilda begreppsuppfattningen

Beskrivningskategori: Att diskutera begreppens innebörder

Enligt F1 uppfattas begreppen undervisning och lärande som två skilda begrepp med olika former och att begreppen får olika uttryck i förskolans verksamhet. Undervisning är något F1 uttrycker som nytt i verksamheten medan lärandet har existerat sedan tidigare. F1 säger även att undervisning som begrepp finns i förskolan men att det inte framgår riktigt hur pedagoger ska uppfatta undervisning i verksamheten. Fortsättningsvis uppfattas lärandet som en utgångspunkt för barnets individuella behov och premisser. Respondent F1 säger att lärandet är något som finns på barns villkor, medan i undervisningen behöver pedagoger begripa hur barn kan få ett inflytande i sitt lärande.

Förskollärare 1: Undervisning är mycket på tapeten nu (kort paus) alltså, det är ett begrepp som man behöver prata om för att se hur man ska arbeta med det och hur man ser på det [...] begreppet har kommit till förskolan och man behöver låta barnen vara med och ha ett inflytande i sitt lärande. Vi arbetar istället med barns lärande (kort paus) det är det som vi utgår efter (kort paus) det fokuserar vi mer på. På något sätt så finns undervisningen där men inte riktigt [...]

Respondenten uttrycker att det är av vikt att pedagoger diskuterar begreppet undervisning i sitt arbetslag för att kunna ha en samsyn om begreppets innebörd. Vikten om att tala om begreppens innebörder är för att det finns olika uppfattningar kring hur personalen i förskolan uppfattar undervisning. Fortsättningsvis säger förskolläraren att undervisningen är något som förskolläraren ensam anpassar sig till men att det är lärandet som pedagoger ska utgå ifrån.

Förskollärare 1: Undervisning är mer hur man själv förhåller sig kring det på eget sätt. Man säger inte jag ska undervisa, utan mer att man ser vad barnen gör, om dem hittat något intressant, och sen tar det därifrån och utvecklar det i samtal som exempel (kort paus) eller i alla våra aktiviteter vi gör.

F1 fortsätter förklara att lärandet är något som barn har ett inflytande över medan i undervisningen är det pedagogerna som försöker hitta strategier för hur undervisningen ska

bedrivs utifrån barns intressen. Respondenten säger att undervisning sker när förskolläraren utvecklar barns intressen i aktiviteter. F1 uttrycker att reflektion behöver ske för att det ska bidra till barns lärande.

5.1.2 Underkategori 2: Den synonyma begreppsuppfattningen

Beskrivningskategori: Att tillämpa begreppen i verksamheten

F3:s uppfattningar om lärandet och undervisningen är att i grund och botten så har dessa begrepp samma definition men att begreppen får olika innebörder. Respondenten uttrycker hur undervisning börjar synas allt mer. Lärandet är för respondenten något som sker oavsett pedagogernas deltagande. Undervisningen sker däremot på pedagogernas initiativ.

Förskollärare 3: [...] lärandet är det som sker när vi har undervisning. Undervisning har alltid funnits på förskolan, i alla tider, men den har bara ändrat form och syns mer nu på senare tid. Tanken är inte att barnen ska känna att dem har en undervisning utan att dem lär sig. Undervisning är för oss att gå tillbaka och tänka hur det gick [...]

F3 uttrycker vidare att undervisning inte ska synliggöras på det sätt att barn uppfattar det som styrt, utan undervisningen är för att pedagogerna ska reflektera över hur undervisningen gick. F3 säger även att barns lärande sker när det finns undervisning i verksamheten.

5.1.3 Underkategori 3: Den sammankopplade begreppsuppfattningen

Beskrivningskategori: Att anpassa begreppen i verksamheten

Respondent F2 säger att begreppen undervisning och lärande är skilda begrepp men att dessa är något som kompletterar varandra i verksamheten eftersom de har ett samband. F2 säger att begreppet undervisning behöver bekräftas på förskolan och pedagoger behöver kunna inse sambandet mellan att ta över begreppet och anpassa det till verksamheten. Det kräver att pedagoger förstår att begreppet undervisning har en plats på förskolan och att personalen inte behöver ha en rädsla över vad undervisningen medför. F2 redogör att det är pedagogerna i verksamheten som kan anpassa den till förskolan och för barngruppen.

Förskollärare 2: Vi måste äga begreppet och anpassa den till förskolan. Det är viktigt att man ser det (kort paus) vi känner barnen och kan vårt uppdrag (kort paus) därför borde vi inte vara rädda för att använda det och för hur det låter [...] vi pratar mycket om det här begreppet och arbetar mycket med

den för att se liksom hur man kan anpassa den till verksamheten. Det gäller att se barns lärande och utgå från de målen i läroplanen för att kunna undervisa [...]

F2 fortsätter med att förklara hur undervisning kontinuerligt diskuteras i arbetslaget för att hitta metoder att anpassa den till verksamheten. Huvudkärnan är, som respondenten uttrycker, att undervisning ska vara ett komplement med strävansmålen i läroplanen. Pedagogerna behöver utgå från barns lärande för att kunna bedriva undervisningen.

Beskrivningskategori: Att använda undervisning som ett redskap för lärandet

F4 hävdar att lärandet förekommer i verksamheten och att pedagoger genom undervisningen synliggör lärandet som ett verktyg. Undervisningen möjliggör att barn hittar nya strategier för sitt lärande, när dem introduceras för nya situationer av pedagogen. Respondenten formulerar vikten av att undervisningen finns i en lång process över tid med uppföljning och planering. Undervisningen bör riktas till målen i läroplanen och respondenten uttrycker att undervisningen förstoras ofta till något som den inte är. F4 förklarar att undervisning istället borde handla om att omsätta den i förskolans verksamhet.

Förskollärare 4: Lärandet är redan en del av barnens vardag, men det handlar också om att visa olika saker ett steg längre. Undervisning är då man använder lärandet utifrån en planering och olika mål men det ska också vara betydelsefullt för dem [...] den är inte alls som den bilden man ger den. Det handlar om att omsätta den i förskolan och arbeta med den på barnens villkor men även på ett sätt så dem utmanas och lär sig nya saker på nya sätt [...] allt blir roligt och lärorikt om man vill, för det är då barnen tar kunskaper till nyare nivåer.

F4 berättar att undervisningen ska vara betydelsefullt för barnen och att undervisningen ska utgå från barns förutsättningar. Förskolläraren säger att undervisningen kan bidra och främja barns erfarenheter genom att ingå i ett lustfyllt lärande och samtidigt innehålla olika lärandeinnehåll.

5.1.4 Analys

I resultatet har det dykt upp en del uppfattningar kring begreppen undervisning och lärande hos pedagogerna, vilket genomsyrar bilden pedagogerna har om begreppen. Bilden pedagogerna har om undervisning och lärande är även relaterat till hur pedagogerna samtalar om begreppen. Ference Marton & Shirley Booth förklarar att inom fenomenografin ändras människans uppfattningar om olika fenomen beroende på erfarenheterna individen erfar (1997, s. 146). Förskollärarnas uppfattningar bidrog till en rik variation i begreppens

innebörder och begreppen uppfattades på så vis svårdefinierat. Undervisning som begrepp relateras till pedagogernas initiativ medan lärandet som begrepp sker i förhållande på barns villkor. Denna otydlighet kännetecknar respondenternas olika uppfattningar av begreppens innehåll. Respondenternas uppfattningar kunde synliggöras med en fenomenografisk ansats som teori och metod utan att jag tolkar respondenternas uppfattningar. Ference Marton & Shirley Booth redogör för inom fenomenografins kärna där forskaren undersöker sina forskningsfrågor i en pedagogisk miljö, utan att forskaren ska tolka andras uppfattningar (1997, s. 113, 147).

Det som framhävs i resultatet är att förskollärarna uttrycker att begreppet undervisning inte synliggörs lika mycket som begreppet lärande. Begreppet undervisning har en varierad form beroende på respondenternas uppfattningar om det medan lärandet är det som sker hela tiden. I resultatet betonas det även att respondenterna uppfattar lärandet som en betydelsefull del i verksamheten för att inkludera barns intressen och erfarenheter. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson redogör att inom det utvecklingspedagogiska perspektivet får barn förståelse över sina tankar och idéer i en verksamhet som ger utrymme för det (2014, s. 56, 59–60). I undervisningen utvecklar barn sina kunskaper och förståelser för sin omvärld. Marton, Runesson & Tsui förklarar i variationsteorin att pedagogerna är en stor del i undervisningen och behöver fylla undervisningen i enlighet med barns intressen, kunskaper och erfarenheter (2004, s. 22). Respondenternas uppfattningar om lärandet är att barns lärande och erfarenheter ligger till stor grund för undervisningen. Undervisning uppfattas bitvis av respondenterna som strategin att lyfta barns lärande och är till för att förskollärarna ska reflektera kring sitt didaktiska arbete i den pedagogiska verksamheten. Marton & Booth benämner att lärandet är det som sker när individen erfar nya fenomen och utvecklar sina kunskaper (2000, s. 181, 267). Respondenterna redogör för hur barns lärande synliggörs i undervisningen baserat på barns erfarenheter, intressen och behov. Däremot diskuteras undervisning fortfarande som ett begrepp och inte fått ett klargörande i arbetslaget.

F1 redogör, i den första underkategorin, hur begreppet undervisning nyligen inträtt till förskolan och att begreppen lärande och undervisning har två skilda innebörder. Beskrivningskategorin skildrar att pedagoger behöver diskutera om begreppens innebörder. F1 uppfattar begreppet undervisning som oklart och att personalen i arbetslaget behöver diskutera begreppets betydelse, hur pedagogerna uppfattar begreppet och hur pedagogerna kan förhålla sig till det. Denna uppfattning framträder i Skolinspektionens rapport, där

begreppet uppfattas svårdefinierat. Denna uppfattning gör att personal har svårt att se sig undervisa på förskolan (2016, s. 14). En förklaring som respondenten uttalar är att undervisning som begrepp vagt finns i verksamheten och inte är något som pedagogerna kan greppa tag i. Fortsättningsvis hävdar respondenten att pedagoger behöver inkludera barn i undervisningen men uttrycker också att undervisning är ett begrepp som pedagogen själv arbetar med. Respondenten uttrycker att undervisning inte är ett begrepp som är uttalat i verksamheten men att pedagogen bör vara medveten om barns intressen genom samtal, vilket gör att begreppet undervisning har en oklar definition. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson talar om metakognitiva dialoger i ett utvecklingspedagogiskt perspektiv där pedagogen behöver utveckla barns tankar i samtal och reflektion (2014, s. 118–119).

F3 uttrycker, i den andra underkategorin, att begreppen undervisning och lärande har synonyma innebörder. I beskrivningskategorin framhävs det att pedagoger behöver anpassa begreppen. Respondenten uttalar att undervisningens syfte ska bidra till ett meningsfullt lärande och inte vara styrt. F3 uttrycker att undervisning syns mer på förskolan. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver att pedagoger med ett utvecklingspedagogiskt perspektiv utvecklar barns kunskaper och medvetenhet i undervisningen (2014, s. 59).

I den tredje underkategorin säger respondenterna, F2 och F4, att begreppen undervisning och lärande har ett samband och att begreppen kompletterar varandra i den pedagogiska verksamheten. I beskrivningskategorierna uppmärksammas att pedagogerna anpassar begreppen i verksamheten och använder undervisning som ett redskap för lärandet. Även Skolinspektionens granskning visar att undervisning leder till ett lärande och att dessa begrepp har ett stort samband (2016, s. 10). Fortsättningsvis framhävs det i resultatet att förskollärare inte behöver ge begreppet den bilden som pedagoger ofta kopplar det till, utan istället som F2 uttrycker det, att “äga begreppet”. F2 förklarar ett sätt att uppfatta undervisning på. Det förklaras som ett begrepp när pedagoger förhåller sig till målen som finns i läroplanen. F4 uppfattar begreppet betydelsefullt och att förskollärare ska ha en förståelse om begreppet innan pedagoger bedriver undervisningen. Marton, Runesson & Tsui redogör att pedagoger, inom variationsteorin, behöver ha ett medvetet förhållningssätt i verksamheten och variera undervisningen (2004, s. 9–10).

5.2 Förskollärarens förhållningsätt med undervisning i verksamheten

Respondenterna lyfter vikten av att pedagoger behöver fånga barns lärande i undervisningen.

Det gemensamma som dessa pedagoger uttrycker är hur viktigt det är att barn på förskolan känner en meningsfullhet i undervisningen. För att meningsfullheten ska uppstå, uttrycker respondenterna, behöver pedagoger anpassa undervisningen utifrån barns behov och intressen. Genom empirin skapade jag tre underkategorier som framkom under intervjuerna.

Underkategorierna presenteras nedan och innefattar förskollärarnas uppfattningar. Inom varje underkategori finns det beskrivningskategorier som utmärker förskollärarnas varierade förhållningsätt med undervisning och lärande.

- Individanpassad undervisning betyder att pedagogen använder barns intressen och behov som grund i undervisningen.
- Situationsanpassad undervisning förklarar hur pedagogen följer barns erfarenheter från situationer i samband med strävansmål.
- Aktivitetsanpassad undervisning där pedagogen riktar undervisningen med planering och mål i olika aktiviteter.

5.2.1 Underkategori 1: Individanpassad undervisning

Beskrivningskategori: Intressen och behov utgör undervisningsinnehållet

F1 förklarar hur pedagoger använder undervisningen i det pedagogiska förhållningssättet och uttrycker att det är barn som utgör undervisningens innehåll. Respondenten säger att personalen i förskolan tillgodoser barns behov och intressen. F1 uttrycker att undervisning i förskolan och skolan är två skilda förhållningssätt, där personalen i skolan redan utgår från en angiven planering i undervisningen.

Förskollärare 1: Undervisning är inte som på skolan då man planerar ett innehåll i undervisningen. Barnen är dem som, som fyller den. Man utgår från barnens intressen och behov och se hur man kan fånga barnen när det händer. Det är viktigt att barnen får berätta vad dem tänker och hur dem känner [...] ibland blir det så att barnen tappar intresset och alla barnen kanske inte följer med lika mycket, då kan man på nått sätt ta en kort paus [...]

F1 uttrycker att undervisning i förskolan skapar förutsättningar till barnen för att kunna uttrycka sina tankar och känslor. Något som respondenten uttrycker är att barns tankar behöver sättas i diskussion med andra. F1 förklarar att det kan uppstå svårigheter i

undervisningen när barngruppen inte har intresse för innehållet. F1 ger lösningen med en liten paus innan fortsättning.

5.2.2 Underkategori 2: Situationsanpassad undervisning

Beskrivningskategori: Att fånga rika undervisningstillfällen

F3 redogör att undervisning ständigt sker i samband med läroplanens strävansmål men också i relation till barns kunskaper. Pedagogerna bör på något sätt rikta barns fokus till ett lärande i undervisningen men att göra det naturligt. Respondenten belyser vikten av att pedagoger använder material som intresserar dem i undervisningen.

Förskollärare 3: [...] det är att man planerar och har en rik tanke med det som ska läras (kort paus) det blir en start till olika ämnen. Man säger inte nu ska vi ha språk och fokuserar på bara det, utan det blir lite att se hur deras tankar utvecklas under olika tillfällen (kort paus) barnen kanske börjar med att prata om vad bil är och heter på olika språk och sen som pedagog utveckla det till vilka slags fordon vi har och vad dem heter [...] det kan vara bra att byta formen på aktiviteterna men ändå ha grunden (kort paus) allt kopplas till läroplanen, man behöver vara närvarande för det [...]

F3 förklarar att olika undervisningstillfällen behöver en planering byggd på barns olika erfarenheter. Undervisningen uppstår i varierade former av olika aktiviteter men förskolläraren uttrycker hur dessa aktiviteter ändrar innehåll. Respondenten säger att pedagogerna får testa nya strategier och samtidigt är närvarande och fokuserar på undervisningen. F3 uttrycker att pedagoger utvecklar barns tankar i reflektioner och använder barns idéer i undervisningen.

Beskrivningskategori: Undervisningsområden utifrån strävansmålen

F4 uttrycker att förhållningssättet med undervisning i förskolan är en strategi för att rikta barn till ett lärandeinnehåll, även om det inte blir som pedagogerna hade tänkt sig från början. Då gäller det, uttrycker respondenten, att hitta andra metoder för att kunna rikta tillbaka till syftet med undervisningen. F4 konstaterar att pedagoger ska följa strävansmålen i läroplanen med undervisningen och att pedagogerna då behöver introducera nya områden för barnen.

Förskollärare 4: Man kan rikta dem till det området man tänkte på från början, men naturligt. Ibland kan barnen börja prata om vad dem gjorde under helgen och då kan man hitta något som har med det att göra [...] man behöver vara medveten och uppmuntra dem där de är. I läroplanen har vi strävansmål. Det är mer områden som man ska använda sig av och inga krav som man måste checka

av på barnen [...] det kan vara lätt att andra tänker så om undervisning på förskolan. Det vi erbjuder på verksamheten ska vara, finnas där för barnen.

Respondenten uttalar att det inte ska finnas krav på barn som pedagogerna behöver checka av. F4 uttrycker att det finns varierade uppfattningar om hur undervisningen bedrivs i förskolan och påpekar att i förskolan finns det strävansmål. Miljön på förskolan, säger F4, ska alltid vara tillgängligt för alla barns utveckling och lärande.

5.2.3 Underkategori 3: Aktivitetsanpassad undervisning

Beskrivningskategori: En undervisningsmetod utifrån målstyrning

F2 uppfattar undervisning som ett sätt att kunna reflektera och utvärdera hur undervisningen har bedrivits. Utvärdering och reflektion blir metoder för att planera och förbättra undervisningen inför nästa gång undervisning ska äga rum. F2 framställer att pedagogerna ständigt strävar mot målen för att förbättra verksamheten.

Förskollärare 2: Vi arbetar med undervisning när vi följer upp saker vi har gjort med barnen. Då vet vi liksom hur vi ska arbeta till nästa gång i aktiviteter eller vårt processarbete [...] vi brukar utvärdera och reflektera för att förbättra vår verksamhet. Allt kan bli en undervisningsform och jag arbetar med det att visa det på olika sätt så det intresserar alla barn [...] vi arbetar med pedagogisk kartläggning där det finns olika utvecklingsområden som vi fokuserar på för varje barn [...] vi jobbar mot målen för att bättra på allt. Det handlar inte om att barnen ska kunna allting utan istället för hur vi ska ge samma förutsättningar till alla barn när vi uppfyller målen.

Respondenten uttrycker att undervisning bedrivs på olika sätt och pedagoger behöver variera innehållet så undervisningen intresserar alla barn. Förskolläraren redogör för en metod för att arbeta med undervisning, vilket är genom en pedagogisk kartläggning. Det är ett förhållningssätt i ett målstyrt arbete, redogör F2, då strategin fokuserar på att introducera nya områden och därmed utveckla barns kunskaper i samband med målen.

Förskollärare 2: Undervisning är då vi till exempel är i skogen och barnen använder matematik. Då tar vi tillfället i akt att planera aktiviteter som kan kopplas med matematiken samtidigt som vi kopplar till målen i läroplanen. Barnen kan räkna kottar, mäta längder, jämföra eller storleksordna (kort paus) vi använder oss av undervisning när vi sitter i matsalen, vilket händer oftast på barnens initiativ. Hur luktar och smakar olika ingredienser exempelvis (kort paus) det sker också när vi pratar med barnen och ställer frågor till dem om hur dem vill lösa ett pussel.

Respondenten formulerar olika aktiviteter i undervisningen som dyker upp i olika miljöer, såsom i skogen och matsalen. Respondenten redogör för hur dessa situationer under vardagen används som underlag i undervisningen. Enligt F2 gäller det att pedagoger är medvetna om relationen mellan det lärandet barn tar del av och att följa målen som finns i läroplanen. F2 uttrycker vikten av att inse barns varierade sätt att lära sig. Förskolläraren uttrycker att grunden för barns lärande påverkas av de arbetssätt som pedagoger använder i verksamheten.

5.2.4 Analys

Utifrån den insamlade empirin i resultatet uppstod en variation av förhållningssätt angående undervisning och lärande. Respondenterna uttrycker olika strategier och former med undervisningen beroende på vilket innehåll undervisningen hade. Samtliga respondenter uttrycker att undervisningen behöver varieras för att barn ska kunna relatera till deras intressen. Fortsättningsvis uttrycker förskollärarna att lärandet i undervisningen förutsätter att barn ska få ta del av sina erfarenheter. I och med variationsteorin som Ingrid Carlgren & Ference Marton redogör för, är barns lärande varierat och pedagoger behöver bedriva undervisningen på olika sätt för att det ska kunna locka och intressera alla barn i deras egen lärprocess (2000, s. 134–135).

Den första underkategorin som uppstod var en individanpassad undervisning där beskrivningskategorin är att respondent, F1, använder undervisningen för att synliggöra barns intressen och behov i ett lärandeinnehåll. Med en individanpassad undervisning ger respondenten en förklaring att förskolan inte bedriver en planerad undervisning som skolan, utan det uppstår i samband med barns erfarenheter. I ett utvecklingspedagogiskt perspektiv som Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson redogör för, utvecklas barns erfarenhet och uppfattningar när pedagoger använder deras erfarenheter i undervisningen (2014, s. 83).

Den andra underkategorin är en situationsanpassad undervisning, som syftar till att undervisningen uppstår under olika situationer under vardagen och att pedagogerna förbereder därefter en undervisning. I respondenternas uttryck, uppstod två beskrivningskategorier, varav den ena beskrivningskategorin förklarar hur F3 fångar, skapar och berör olika områden i undervisningen. Respondent F3 framställer hur lärandet uppmärksammas under vissa tillfällen under dagen och att det gäller för pedagogen att hitta olika tillfällen för att planera in undervisningen. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver att det är lärandets akt som avgör hur aktiviteterna utformas beroende på pedagogernas förhållningssätt i undervisningen

(2014, s. 190). Respondenten, F3, uttrycker att barn lär sig ytterligare när dem möter en undervisning som byter form, vilket kopplas till begreppet variation som Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson lyfter upp i pedagogens medvetenhet med undervisningen. Med en varierad undervisning har barn lättare att urskilja olika uppfattningar (2014, s. 96–97). Den andra beskrivningskategorin skildrar hur respondenten, F4, uttrycker att undervisningsformer uppstår utifrån strävansmålen. F4 förklarar att det finns en strategi att bedriva undervisningen på och det är genom att rikta barn till det lärandeinnehåll som pedagogen har planerat från början. Vilket är även det som Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson återger med att rikta barn i undervisningen (2014, s. 99–100). F4 säger att barn ofta pratar om sina erfarenheter och pedagogerna kan använda erfarenheterna för att rikta barnen tillbaka till undervisningen. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson förklarar vidare att när pedagoger använder barns erfarenheter i undervisningen kan barn få en ökad medvetenhet över sitt lärande (2014, s. 83). Det som F3 och F4 lyfter upp som en viktig del i undervisningen är att barn inte ska känna krav i undervisningen utan istället uppleva undervisningen som en rolig del i vardagen, på så vis utvecklas barns lärande.

Den sista underkategorin är en aktivitetsanpassad undervisning. Respondenten, F2, planerar systematiskt med undervisningsmetoder utifrån målstyrning. I resultatet uttrycker respondenten att undervisningen sätts i samband med det processarbete och de aktiviteter som förekommer på verksamheten. I det utvecklingspedagogiska perspektivet uppfattas undervisningen som ett arbete med processer och mål, vilket är det Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson redogör för (2014, s. 153). Förskolläraren framställer metoder genom att följa, utvärdera och reflektera över hur undervisningen ska bedrivas. När pedagogen använder olika metoder för att uppfylla målen kopplas det till Ingrid Carlgrens & Ference Martons förklaringar med variationsteorin där pedagogen möjliggör en variation i undervisningen. Variation i undervisningen gör att barns lärande kan uppstå och utvecklas (2000, s. 129–135). F2 redogör för hur personalen arbetar med ett varierat material med undervisningen, vilket förklarar det lärande objekt som Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skildrar i ett utvecklingspedagogiskt perspektiv (2014, s. 190).

5.3 Förskollärarens uppfattningar om sitt ansvar till undervisningen

Respondenterna redogör för olika uppfattningar som förekommer i ansvaret till undervisningen. Dels att pedagogerna följer läroplanens riktlinjer men även att pedagogen följer barns egna behov. Uppdraget kommer, som en av respondenterna uttrycker det, från

högre aktörer men är också något som varierar beroende på pedagogers förhållningssätt. Respondenternas uppfattningar med sitt ansvar har delats i tre underkategorier som jag har skapat utifrån förskollärarnas uttryck och sammanfattas nedan. Beskrivningskategorierna redogör för förskollärarnas egna intervjusvar i ansvaret till undervisningen.

- Ett pedagogiskt dilemma som belyser förskollärarens dubbla uppdrag med undervisning i relationen mellan lärande och omsorg.
- Verksamhetens kvalitet visar förskollärarens strävan att utveckla och höja kvalitén i verksamheten för barns förutsättningar till en likvärdig undervisning.
- Ett samhällskrav som exemplifierar förskollärarens uppfattningar med samhällets krav och förväntningar i förhållande till förutsättningar och behov.

5.3.1 Underkategori 1: Ett pedagogiskt dilemma

Beskrivningskategori: Att ha det dubbla uppdraget

F3 uttrycker att det finns en svårighet med hur pedagoger ska arbeta med undervisningen i förskolan. Denna svårighet som respondenten synliggör är att förskollärarens ansvar blir allt mer styrande och att uppdraget får en annan riktning med fler punkter att följa. Det kommer, uttrycker F1, leda till att spontana händelser inte får lika mycket fokus i ett styrande arbetssätt.

Förskollärare 3: Det är lite svårt att veta hur man ska använda undervisning i verksamheten. Det känns som om det blir punkter att följa och rollen blir styrande (kort paus) man kan tappa dom spontana händelserna om man hela tiden följer mallar [...] jag ser mig som medforskande och jag lyfter barns lärande med hjälp av dem intressen som finns. Det blir nästan som ett dubbelt uppdrag, man inte får glömma omsorgen i lärandet om man hela tiden ska undervisa.

Respondenten uttrycker att när pedagoger undervisar så kan pedagogen glömma bort barns intressen i deras lärande. Förskolläraren uttrycker sig som en medforskare, snarare än som en styrande pedagog. F3 redogör för hur undervisningen bidrar till ett dubbelt uppdrag när pedagogen ständigt behöver undervisa utifrån en mall som ska följas. F3 uttrycker att pedagogerna inte ska glömma den omsorgen som finns på förskolan.

5.3.2 Underkategori 2: Verksamhetens kvalitet

Beskrivningskategori: Att nå en likvärdig förskola

Respondent F2 uttrycker hur undervisningen har ett samband med att reflektera och diskutera kring hur undervisningen omsätts i praktiken. Respondenterna säger att pedagoger ska anpassa undervisningen utifrån alla barns förutsättningar i verksamheten.

Förskollärare 2: Alltså, undervisningen kommer bli mer reflekterad i verksamheten. Mitt ansvar blir densamma för jag arbetar redan med detta (kort paus) vi har börjat prata mer om hur vi ska införa det här mer i arbetslaget men det är för att vi ska anpassa den för åldrarna vi har i förskolan [...] utmaningen blir att se hur alla barn ska bli lika delaktiga utifrån deras förutsättningar. I dokumentationen så ser vi över allting för att vi kan utvecklas och bli bättre...

F2 redogör för hur undervisningen kommer få en mer reflekterande del och att respondentens ansvar inte ändras eftersom F2 redan arbetar med undervisningen. Ett sätt att utveckla undervisningen är att diskutera i arbetslaget kring hur den ska anpassas till de förskolebarn som finns på avdelningen. F2 uttrycker att undervisningen medför en utmaning i ansvaret, där barn behöver bli delaktiga i sitt lärande för att utvecklas utifrån sina förutsättningar. En strategi som F2 redogör för är att pedagogerna använder dokumentationen i sitt arbete för synliggöra den fortsatta utvecklingen av verksamheten.

Beskrivningskategori: Barns förutsättningar för att utvecklas

F4 redogör för att det inte är viktigt att undervisa om allt, men att pedagoger ständigt reflekterar varför undervisning ska finnas. Utgångspunkten som respondenten uttrycker är att undervisningen ska finnas för barnen. Ansvaret, fortsätter F4, ligger i att följa ett uppdrag på verksamheten. F4 säger även att barn ska inkluderas i en rolig miljö och att ansvaret innebär att hitta nya strategier för att bedriva undervisningen så att barnen kan utvecklas och lära sig. F4 formulerar att en miljö ska vara rolig även om en undervisning bedrivs.

Förskollärare 4: Det är inte viktigt att ha undervisning i allt, utan så handlar det om varför man ska undervisa och hur man gör det så att alla barnen utvecklas (kort paus) för mig är det att alla barn ska ha roligt och lära sig [...] jag behöver bara hitta nya sätt att stärka det när jag undervisar så alla barnen fortsätter ha roligt och att jag kan följa mitt uppdrag på min avdelning [...]

5.3.3 Underkategori 3: Ett samhällskrav

Beskrivningskategori: Att vara den kompetenta pedagogen

F1 uttrycker att ansvaret till undervisningen sätter press på förskolläraren då ansvaret medföljer olika direktiv. En annan aspekt som F1 uttrycker är att förskollärarna behöver

kunna betydligt mer än barnen. Förskollärare, förklarar F1, behöver prestera mer efter målen vilket gör att pedagoger behöver vara mer förtrogen med sina styrdokument.

Förskollärare 1: Det blir nästan som om vi behöver kunna göra mer och veta mer än barnen och det sätter lite press när man följer så många direktiv. Liksom, att visa att man följt kriterier och mål (kort paus) man måste (kort paus) vara förtrogen till dokumenten (kort paus) styrdokument.

Respondenteten säger att det är lätt att ändra i läroplanen när revidering sker, men att det finns en svårighet för verksamheten att hinna med alla nya förändringar. F1 berättar att verksamheten behöver få mer förutsättningar till att kunna uppnå de nya förändringarna. Förskolläraren uttrycker hur pedagoger vill få tillgång till mer underlag i hur undervisningen ska bedrivas för att få mer förståelse och kunskaper.

Förskollärare 1: Det är så lätt att man ändrar i läroplanen hela tiden (kort paus) men vi behöver förutsättningen att hinna med allt som ska fyllas i [...] och få mer exempel på hur [...] det är ju liksom för barnen vi gör det här och vi behöver ju vara där också [...]

F1 redogör att pedagoger i verksamheten inte bara är till för att fylla i dokument utan pedagoger behöver hinna med allt som medföljer i verksamheten. Det tar tid att skriva allt som behövs, säger respondenten. Pedagoger behöver också vara i verksamheten tillsammans med barngruppen. F1 uttrycker att det är för barngruppen det finns undervisning och om pedagoger planerar mestadels av tiden försvinner tiden med barngruppen. F1 formulerar att om undervisningen är till för barnen, behöver pedagogerna alltid finnas nära till hands.

5.3.4 Analys

I resultatet har det framgått olika underkategorier som redogör för förskollärarnas uppfattningar med sitt ansvar. I och med förskollärarnas ansvar till undervisningen har respondenternas uttryck framgått i tre underkategorier. Den första underkategorin visar hur respondent, F3, uppfattar sitt ansvar till ett pedagogiskt dilemma utifrån beskrivningskategorin med ett dubbelt uppdrag. I resultatet framgick förskollärarens uppfattning om sitt ansvar där respondenten F3 uppfattar ansvaret styrande och att kraven blir högre. Respondent F3 uttrycker att pedagoger kan glömma omsorgen i barns lärande med det dubbla uppdraget.

Den andra underkategorin redogör för verksamhetens kvalitet, där F2 och F4 uppfattar att undervisningen bidrar till verksamhetens kvalitet. Beskrivningskategorierna innefattar att verksamheten ska nå en likvärdig förskola och ge barn förutsättningar att utvecklas. I resultatet framgick det att respondenterna, F2 och F4, redogör att pedagogerna kommer fortsätta reflektera över undervisningen i verksamheten och arbetas med mer syften i verksamheten. Däremot redogör F2 att ansvaret inte kommer förändras medan F4 redogör att ansvaret kommer få utmaningar att hitta nya strategier för att bedriva undervisningen. Respondent F4 kopplade ansvaret med det föränderliga uppdrag som förskolläraren har. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson lyfter upp begreppet variation med förskollärarens ansvar för att kunna synliggöra och utveckla barns lärande (2014, s. 59). Ansvaret uppfattas på olika sätt mellan respondenterna, medan uppdraget uppfattas som ett gemensamt förhållningssätt skrivet i styrdokumentet. F2 uttrycker att ansvaret blir tydligare i dokumentationen när pedagogerna reflekterar över verksamheten, vilket kopplas till dokumentationsarbetet i det utvecklingspedagogiska perspektivet som förutsätter att verksamheten utvecklas (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2014, s. 153, 161).

Den tredje underkategorin skildrar hur F1 uppfattar sitt ansvar i relation till det krav som samhället sätter i förskollärarnas ansvar. Respondent F1 redogör för att pedagogen behöver vara den kompetenta pedagogen när undervisning uppstår, som även förklarar beskrivningskategorin. Ett önskemål som F1 uttrycker, är att kraven behöver kompenseras med mer tid för att bedriva undervisning. Enligt Skolinspektionens rapport uppfattar inte alla pedagoger sig som undervisande pedagoger vilket gör att barn mister möjligheter att lära sig i enlighet med målen som pedagogerna ska sträva efter (2016, s. 14). Gemensamt för dessa respondenter är att samtliga utgår från barnen men att förskollärarna uppfattar ansvaret på olika sätt. F1 utgår i sitt ansvar att barn är syftet i undervisningen, F2 utgår i sitt ansvar att pedagogen ska anpassa undervisningen för barngruppens åldrar. F3 utgår däremot från barns intressen i undervisningen och F4:s ansvar utgår från att barnen ska erfara undervisningen som en rolig del i vardagen. Dessa fyra uppfattningar har ett samband med det utvecklingspedagogiska perspektivet som Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson skriver om där förskollärarens ansvar ska lyfta barns lärande, vilket tidigare nämnts (2014, s. 59). Dessa uppfattningar riktas även till variationsteorin som Marton, Runesson & Tsui skriver om, att pedagoger har en stor betydelse för barns lärande. Pedagogen bör därmed fylla undervisningen med barns kunskaper, erfarenheter och intressen (2004, s. 22).

6. Slutdiskussion och slutsatser

Studiens syfte var att undersöka och analysera förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande. Under detta avslutande kapitel kommer det att presenteras för en slutdiskussion, metoddiskussionen, slutsatser och förslag på framtida forskning.

6.1 Slutdiskussion

Utifrån resultatet uppfattar pedagogerna undervisning och lärande som två begrepp som finns i förskolans verksamhet i varierade former. Det framgick i den första underkategorin att begreppen uppfattades som skilda och att undervisning anses vara ett nytt begrepp på förskolan. Den andra underkategorin bestod av att undervisning och lärande uppfattades som synonyma eftersom undervisning har alltid funnits på förskolan, fast begreppen har olika innebörder. Liknande resultat framgick i Rosenqvists studie där en av föreställningarna med begreppen undervisning och inläring var "synonyma undervisningsföreställningar" (2000, s. 123). I mitt resultat framgick den tredje underkategorin där undervisning och lärande definieras som olika begrepp men att begreppen har ett samband. Undervisning som begrepp framkom i min studie med varierade uppfattningar. Förskollärarna redogjorde för sina varierade förhållningssätt och strategier kring hur undervisning bedrivs. Lärandet var däremot ett begrepp som synliggjordes i relation till barns egna erfarenheter. Barns lärande framhövdes inte i en fast definition utan uppfattades i samband till barns egen utveckling i läroprocesser.

I mitt resultat gav förskollärarna sina uppfattningar om vilka förhållningssätt som fanns med undervisningen. Det framgick en tydlig skillnad på respondenternas uppfattningar kring bedrivandet av undervisningen vare sig undervisning uppfattades som spontan, riktad eller planerad. Antingen baserar pedagogerna undervisningen utifrån barns intressen och behov, olika situationer under dagen eller genom målstyrning med läroplanen. I Hedefalks studie framgår det att undervisning bedrivs på olika sätt beroende på pedagogens förhållningssätt (2014, s. 32-34). Undervisningen i min studie framgick i tre underkategorier, varav den första gick ut på en individanpassad undervisning. Barns intresse och behov var grunden för innehållet och undervisningen uppfattas inte som planerad eller styrd utan kopplas till strävansmålen. Däremot var den andra underkategorin fokuserad på en situationsanpassad undervisning. Med denna uppfattning var det olika situationer som var underlaget i undervisningen. I den tredje underkategorin uppfattades undervisningen som aktivitetsanpassad. Här utgörs undervisning utifrån olika metoder som uppfylls av mål och

planeringar som finns i styrdokumentet. Den tredje underkategorin kopplas till Hedefalks studie om den faktabaserade undervisningsprincipen, där pedagogen introducerar nya områden till barnen i en planerad undervisningsform (2014, s. 32-34). Det dök upp en ovisshet hos hälften av respondenterna i min studie om hur undervisningen skulle genomföras i verksamheten. Utmaningarna framgick även i Hedefalks studie att pedagoger inte riktigt vet hur undervisning ska bedrivas, vilket skapar en osäkerhet (2014, s. 12-14).

I den insamlade empirin framgick det hur förskollärarna uppfattade sitt ansvar till undervisningen utifrån tre underkategorier. Den första underkategorin visar ett pedagogiskt dilemma i ett dubbelt uppdrag. Pedagoger uppfattar ansvaret som svårt och något som allt mer blir styrande, vilket kan göra att pedagoger glömmet omsorgen i lärandet. Den andra underkategorin framställer verksamhetens kvalitet, där förskollärarnas ansvar är att skapa en likvärdig förskola som utvecklar barns förutsättningar. Det som framgick i intervjuerna är att undervisningen bör anpassas för åldrarna i barngruppen och relateras till det resultat som Jonsson, Williams & Pramling Samuelssons fick i sin studie där förskollärarna uppfattar undervisningen som en förutsättning att nå likvärdighet och att pedagoger anser sig vara ansvariga för undervisningen (2017, s. 96–104). Den tredje underkategorin redogör för ett samhällskrav där det ställs större krav på pedagogen från samhället att bli mer kompetent och följa allt mer riktlinjer. Respondenterna uppfattar att sitt ansvar är till för barnens utveckling och att pedagogerna behöver vara närvarande. Denna oro påpekar även Jonsson, Williams & Pramling Samuelsson i sin studie där personalen på förskolan förklarar att det finns en osäkerhet med undervisning. Denna oro byggs på att pedagogerna behöver ha syften med allt som genomförs på förskolan (2017, s. 96-104). Den svårighet som framkommer i mitt resultat handlar mer om ett dilemma i ett dubbelt uppdrag.

6.2 Metoddiskussion

I grund till denna studie ligger en fenomenografisk forskningsansats där jag har valt att använda den som teoretisk ansats och analysmetod. Fenomenografin förklaras av Marton & Booth som en strategi för forskaren att få en urskiljning i empirin. De skillnader som dyker upp i resultatet sätts i en kontext och får ett samband (2000, s. 145–147, 150). Min motivering för fenomenografin är att den urskiljer och synliggör förskollärarnas uppfattningar om undervisning och lärande utan att jag ska tolka för dem. Marton & Booth redogör även för att forskaren i fenomenografin studerar lärandet som uppstår i en pedagogisk miljö (2000, s. 147). Genom att metodvalet varit av kvalitativ form med en fenomenografisk analys anser jag

att metoden fortfarande passar för att besvara forskningsfrågorna. Om det istället gjordes en kvantitativ undersökning skulle empirin blivit aningen mer generaliserbart, inte varit så tidskrävande och allt fler förskollärare skulle vara med i studien. Men svaren skulle inte varit lika varierade eftersom min metod baseras på öppna samtal där följdfrågor skulle få utrymme.

6.3 Slutsatser

Utifrån förskollärarnas uppfattningar har det dykt upp en mängd variationer om deras uppfattningar, förhållningssätt, ansvar om begreppen undervisning och lärande. Men det har även framgått likheter i deras uttryck med undervisningen. Ålder och erfarenheter har inte en generell betydelse för förskollärarnas uppfattningar och förhållningssätt eftersom undervisningsbegreppet står i relation till förskollärarens ansvar. Undervisning uppfattas på två övergripande sätt, antingen hämmar det didaktiska arbetet i verksamheten eller så kommer undervisningen att hjälpa verksamheten att nå en likvärdig förskola. I intervju svaren framträder en stor utsträckning att undervisning och lärande har ett samband och förskollärarna uttrycker att det finns mycket att diskutera om begreppens innebörder. Det framgick för vissa förskollärare att undervisning är något som har funnits i förskolan medan andra uppfattar undervisning som ett nytt begrepp. Uppfattningarna kring undervisning som framgick i min studie visade att undervisning antingen uppfattades tillhöra ett spontant, riktat eller ett planerat förhållningssätt utifrån strävansmål eller målstyrning. Det framgick även ett samband mellan undervisningens innehåll som baserats utifrån individen, situationen eller aktiviteterna och pedagogernas ansvar till den egna professionen, verksamheten och samhället. De uppfattningar och förhållningssätt som förskollärarna redogör för är olika, vilket indikerar att det inte finns tydliga riktlinjer hur undervisning ska bedrivas. Denna variation mellan förskollärarnas uppfattningar ger en inblick att förskolorna fortfarande kommer vara olika beroende på förskollärarnas förhållningssätt med undervisning.

6.4 Framtida forskning

Denna studie har gett mig ett större intresse för förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande i förskolans verksamhet. Det skulle vara av ett ökat intresse för kommande studier att beröra huruvida dessa uppfattningar, förhållningssätt och ansvar varierar efter revideringen av läroplanen. Ett annat forskningsområde skulle kunna vara om forskaren studerade hur undervisning uppfattas och används på yngrebarnsavdelningar efter revideringen av läroplanen.

7. Referenser

Alexandersson, M. (1994). Den fenomenografiska ansatsens fokus. I: Starrin, B & Svensson, P.G. (red.) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur, s. 111-136.

Carlgren, I & Marton, F. (2000). *Lärare av i morgon*. Stockholm: Lärarförbundet.

Dahlgren, O & Johansson, K. (2009). Fenomenografi. I: Fejes, A & Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber, s. 122-133.

Hedefalk, M. (2014). *Förskola för hållbar utveckling. Förutsättningar för barns utveckling av handlingskompetens för hållbar utveckling*. Diss., Uppsala universitet. Uppsala: uni.

Tillgänglig på Internet:

<https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:686018/FULLTEXT01.pdf> Hämtad: [2017-11-19]

Jonsson, A, Williams, P & Pramling Samuelsson, I. (2017). *Undervisningsbegreppet och dess innebörder uttryckta av förskolans lärare. Forskning om undervisning och lärande*. doi: 2000-9674, (5)1, s. 90-109. Tillgänglig på Internet:

http://www.forskul.se/ffiles/00518CC7/ForskULvol5_nr1_s90-109.pdf [2017-11-29]

Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys - exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.

Marton, F. (1981). Phenomenography - Describing Conceptions of the World Around Us. *Instructional Science*, vol. 10, nr. 2, s. 177-200.

Marton, F & Booth, S. (1997). *Learning and awareness*. Mahwah, N.J: Erlbaum.

Marton, F & Booth, S. (2000). *Om Lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Marton, F, Runesson, U & Tsui, A. B. M. (2004). The space of learning. I: Marton, F & Tsui A. B. M. *Classroom discourse and the space of learning*. New Jersey: Erlbaum, s. 3-40.

Patel, R & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I & Asplund Carlsson, M. (2014). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. 2. uppl. Stockholm: Liber.

Rosenqvist, M. M. (2000). *Undervisning i förskolan*. HLS förlag.

SFS (2010:800). *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Tillgänglig på Internet: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 [2017-11-19]

Skolinspektionen (2016). *Förskolans pedagogiska uppdrag - Om undervisning, lärande och förskollärares ansvar*. Kvalitetsgranskningsrapport 2015:5 671.

Tillgänglig på Internet:

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/forskolan-ped-uppdrag/rapport-forskolans-pedagogiska-uppdrag.pdf> [2017-11-20]

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan, 1998: reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket.

Tillgänglig på Internet: https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_url_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2442 [2017-11-20]

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/> [2017-11-23]

Otryckta källor:

Intervju med Förskollärare F1: 2017-10-11. 32 minuter och 47 sekunder.

Intervju med Förskollärare F2: 2017-10-12. 34 minuter och 16 sekunder.

Intervju med Förskollärare F3: 2017-10-16. 31 minuter och 33 sekunder.

Intervju med Förskollärare F4: 2017-10-18. 44 minuter och 58 sekunder.

Bilagor

Informationsbrev A

Information om ett självständigt arbete

(Datum)

Hej!

Jag är en student vid Södertörns högskola och går den sista terminen på Förskolläraryrket med interkulturell profil. Detta brev är till dig som vill medverka i mitt examensarbete. Ämnet som denna undersökning bygger på är *Undervisning och lärande på förskolan*. Syftet med denna studie är att undersöka och analysera förskollärares uppfattningar, förhållningssätt och ansvar om begreppen undervisning och lärande.

Jag kommer att utföra intervjuer med förskollärare från förskolan eftersom jag vill få en ökad insikt av synen på relationen mellan begreppen undervisning och lärande. Intervjun kommer ta ungefär 30-60 minuter och eftersom detta tar tid ska plats och datum bestämmas utifrån den medverkandes behov. Intervjun utgår efter en intervjuguide men det kan dyka upp följdfrågor.

Det insamlade materialet kommer att dokumenteras med en röstspelare för att sedan transkriberas. Materialet kommer endast att användas för studiens syfte och enbart vara tillgängligt för mig. All information om namn, förskola och annan känslig information kommer att anonymiseras och all material som samlats in behandlas och bearbetas enligt Vetenskapsrådets etiska riktlinjer.

Eftersom ditt deltagande är frivilligt kan du under processen avbryta ditt deltagande utan att behöva förklara till varför du väljer beslutet. Detta betyder självfallet att dina intervjusvar inte kommer att användas till studien.

Slutresultatet av denna undersökning kommer presenteras som en uppsats vid Södertörns högskola och publiceras offentligt på Divas databas.

Vid övriga frågor går det alldeles utmärkt att kontakta mig, Jessica, eller min handledare, Michal Salamonik.

Med vänliga hälsningar

Jessica Aho

XXXXXXXXX

XXXXXXXXX

Handledare: XXXXX XXXXX

Södertörns högskola

Tel. nr: XXXXX

Mail: XXXXX

Intervjuguide B

Introduktion

1. Berätta lite om dig själv

Undervisning och lärande som begrepp

2. Vilka uppfattningar har du om begreppet ”undervisning”?
3. Vilka uppfattningar har du om begreppet ”lärande”?
4. Vad innebär undervisning i förskolan?
5. Vad innebär ett lärande i förskolan?
6. Hur uppfattar du skillnaden mellan ”undervisning” och ”lärande”?

Undervisning i verksamheten

7. Vad är dina uppfattningar kring att undervisning ska införas i läroplanen?
8. Vilket förhållningssätt har du med undervisningen?
9. Vilka är med och påverkar undervisningen?

Förskollärarens ansvar till undervisningen

10. Vilken uppfattning har du om ditt ansvar i undervisningen?
11. Vilka redskap behöver du för att kunna uppfylla de kraven i undervisningen?
12. På vilka sätt har ni i arbetslaget pratat om undervisning?
13. Vilket ansvar och betydelse har pedagoger för undervisningen?

Övrigt

14. Vilka uppfattningar får du när du hör undervisning i relation till dessa begrepp?
  - Material
  - Leken
  - Miljön
  - Samspel